

Nr 5.

Ankom till riksdagens kausli den 13 april 1917 kl. 3 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande Nr 5, i anledning av herr Bärge i Katrineholm m. fl. motion nr 324 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt boställsinnehavare vid statens järnvägar av tillgång till tvättstuga.

Närvarande: Herrar von Sneidern, Winberg*, Holm, Johansson i Brånalt, Johansson i Trollhättan, Modig, Carlsson i Solberga, Svensson* i Kompersemåla, Skareen* och Gylfe.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren av herr Bärge i Katrineholm m. fl. väckt motion nr 324, som för förberedande behandling hänvisats till utskottet, hava motionärerna anhållit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning de boställsinnehavare vid statens järnvägar, vilka nu voro i avsaknad av med bostadsförmånen följande tillgång till tvättstuga, lämpligen borde beredas dylik tillgång, samt snarast för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I fråga om motiveringen till denna hemställan hänvisar utskottet till motionen.

Rörande densamma har kungl. järnvägsstyrelsen avgivit infortrat utlåtande, vilket är härvid fogat såsom bilaga.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 13 saml. 3 avd. 5 häft. (Nr 5.)

Utskottet.

Sedan flera år tillbaka hava den lägre statsbanepersonalens bostadsförhållanden varit föremål för uppmärksamhet och behandling.

Genom nådigt brev den 13 januari 1911 anbefalldes sålunda Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen att med biträde av två sakkunniga personer, den chefen för civildepartementet ägde tillkalla, verkställa utredning i syfte att utröna, huruvida icke — utan att ändamålsenligheten äventyrades eller underhållskostnaderna allt för mycket ökades — kostnaderna för uppförande av boställshus vid statens järnvägar skulle genom ett billigare byggnadssätt kunna nedbringas.

Med skrivelse den 26 september 1911 avlämnade med anledning härav utsedda sakkunniga (1911 års byggnadskommission) betänkande och förslag i ämnet. Uti berörda skrivelse hemställde de sakkunniga bl. a., att den frågan måtte tagas under prövning, huruvida icke sådan ändring uti boställsstaten lämpligen borde vidtagas, att den lägsta tjänstemannagruppen, banvakter, stationskarlar m. fl., måtte tilldelas två rum och kök i stället för ett rum och kök, och hade kommissionen utarbetat förslag till bostadshus med denna anordning. I ett vid betänkandet fogat »förslag till order angående utförande av boställshus vid statens järnvägar» upptogo de sakkunniga under rubriken »Anordnande av tvättstuga» bestämmelsen att på ställen, där minst fyra lägenheter funnes, tvättstuga skulle anordnas och att vid större antal familjer en tvättstuga borde vara gemensam för högst 8 familjer.

Uti skrivelse den 28 oktober 1911 angående anslag för år 1913 till nybyggnader och anläggningar vid statens järnvägar, förklarade järnvägsstyrelsen, att styrelsen funnit sig böra upptaga de sakkunnigas förslag, under förutsättning att dessa lägenheter om två rum och kök icke bleve större än de lägenheter om ett rum och kök, som på senaste tider utförts, eller av sammanlagt omkring 52 kvadratmeters golvyta. Styrelsens förslag om boställshus för ifrågavarande personalgrupp hade därför uppgjorts i anslutning härtill.

Efter det Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 juni 1913 utfärdat bestämmelser därom, att tjänstemän av nu ifrågavarande grupp icke finge tilldelas större lägenhet än två rum med eldstad jämte tillhörande kök, källare m. m., har järnvägsstyrelsen i skrivelse den 11 november 1916 gjort hemställan om ett begynnelseanslag för år 1918 för genomförande av en inom styrelsen utarbetad plan att inom viss tidperiod anordna tvårumslägenheter till samtliga de tjänstemän av nämnda grupp, vilka nu tilldelades bostad från statens järnvägar om ett rum och kök.

Enligt järnvägsstyrelsens beräkningar skulle kostnaderna för genomförandet av omförmälda plan uppgå till 10,574,850 kronor, varav 705,200 kronor för uppförande av nya lägenheter i de fall, där förändringarna komme att medföra inskränkningar i antalet lägenheter och skulle sistnämnda kostnader bestridas av anslagsmedel under det att kostnaderna för förändring av nu förefintliga enrumslägenheter till tvårumslägenheter skulle gäldas av medel från förnyelsefonden. Genomförandet av hela planen skulle äga rum under en period av 20 år.

Med godkännande av de uti järnvägsstyrelsens sistomförmälda skrivelse angivna synpunkter, har Kungl. Maj:t uti den till innevarande års riksdag avlåtna statsverksproposition under rubriken utgifter för kapitalökning äskat, att riksdagen måtte för beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänstemannagruppen av den ordinarie statsbanepersonalen för år 1918 anvisa ett anslag av 70,000 kronor. Denna framställning har av riksdagen bifallits.

Vidkommande frågan om banvaktbostädernas förseende med tvättstuga så har, såsom också motionärerna framhållit, järnvägsstyrelsen redan nu vidtagit vissa åtgärder i syfte att tillmötesgå kravet å dylik förmån. Ut i styrelsen den 31 december 1912, fastställda »föreskrifter för uppgörande av förslag till boställsbyggnader ävensom för byggnadernas uppförande vid statens järnvägar» har sålunda i 10 § stadgats följande: »På ställen, där så anses behöfligt, anordnas tvättstuga. Vid större antal lägenheter anses en tvättstuga vara tillräcklig för intill 8 familjer. Tvättstuga bör där så lämpligt kan ske, anordnas i källarvåning, eljest i fristående byggnad.» Vid jämförelse med de ovannämnda sakkunnigas förslag i fråga om inrättande av tvättstuga, framgår att järnvägsstyrelsens sistberörda föreskrifter öppnar möjlighet för inrättande av tvättstuga jämvel vid smärre boställen, t. o. m. vid sådana som innehålla endast en lägenhet.

Av järnvägsstyrelsens i ärendet avgivna utlåtande framgår även, att tvättstugor numera anordnas i byggnadsgrunden dels vid nybyggnader av banvaktstugor såväl vid nya statsbanelinjer som vid statens redan trafikerade järnvägar, dels vid tillbyggnader av äldre banvaktstugor, där sådan tillbyggnad är erforderlig för beredande av bostad med två rum och kök och där grundförhållandena medgiva en sådan anordning.

Beträffande frågan om beredande av tillgång till tvättstuga åt andra banvakter än de nu omnämnda, anser styrelsen däremot, att denna angelägenhet icke bör genomföras innan bostadsfrågan fått sin lösning.

Även en utredning rörande detta spörsmål anser styrelsen böra uppskjutas till dess riksdagen fattat ståndpunkt till styrelsens framställning om beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänstemannagruppen av den ordinarie statsbanepersonalen och man efter några år erhållit erfarenhet om, huruvida med tillgängliga medel det kunde visa sig möjligt att genomföra dessa ombyggnadsplaner under kortare tidrymd än som för närvarande beräknats.

Såsom ovan omnämnts, har riksdagen emellertid nu fattat beslut i bostadsfrågan och därvid godkänt den av järnvägsstyrelsen uppgjorda planen, omfattande en tidrymd av 20 år. Att däremot i den utsträckning järnvägsstyrelsen förutsätter, uppskjuta såväl en utredning om allmänna anordnande av tvättstugor för banvaktens räkning som åtgärder för detta önskemåls förverkligande, anser utskottet icke vara lämpligt. Utskottet håller nämligen före, att tillgång till tvättstuga för de befattningshavare det här gäller, är en angelägenhet av den betydelse, att densammes lösning icke ovillkorligen bör sammankopplas med genomförandet av bostadsfrågan och hållas svävande under den under alla omständigheter långa tid, som torde komma att förflyta, innan byggnadsplanen hunnit att slutligen genomföras. I detta avseende delar utskottet motionärernas uppfattning, och anser sig utskottet särskilt böra framhålla, att den vid statens järnvägar gällande bostadsordning innefattar ett uttryckligt förbud emot bykning i boningsrum eller kök men att upprätthållandet av ett sådant, i och för sig berättigat förbud uppenbarligen förutsätter inrättande av tvättstugor.

Utskottet vill även framhålla önskvärdheten av att icke vissa tjänsteinnehavare under längre tidrymd än som på grund av omständigheterna är oundgängligen nödvändigt, bliva i saknad av en naturaförmån, varav med dem likställda befattningshavare redan kommit i åtnjutande.

Ej heller anser utskottet uteslutet, att en samtidig omändring av banvaktstugan till tvårumslägenhet och uthusets tillbyggnad med tvättstuga skulle ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än om dessa båda byggnadsföretag komme till utförande vid olika tidpunkter. I de fall åter, då tvättstuga eventuellt kunde med fördel användas av flera befattningshavare gemensamt, kan utskottet anse berättigat, att en sådan anordning till fleras fördel företages, även om därigenom en ringa förskjutning i tid beträffande bostadsfrågans slutliga lösning skulle bliva en följd.

Utskottet förmenar därför i likhet med motionärerna, att det nu borde tagas under överbägande, huruvida icke tvättstugor kunde inrättas såväl

vid sådana ny- och ombyggnader, där dylika ej enligt järnvägsstyrelsens plan hitintills ifrågasatts, som ock vid banvaktsstugor beträffande vilka ombyggnad under den närmaste tiden ej ansetts böra ifrågakomma, men där tvättstugor kunde vara av behovet särskilt påkallade eller särskilt gynnsamma förutsättningar för dylik nybyggnad föreläge.

På grund av vad sålunda anförts, hemställer utskottet, att andra kammaren måtte, med bifall till herr Bärge i Katrineholm m. fl. motion nr 324, för sin del besluta,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning de boställshavare vid statens järnvägar, vilka nu vore i avsaknad av med bostadsförmånen följande tillgång till tvättstuga, lämpligen borde beredas dylik tillgång samt snarast för riksdagen framlägga det förslag, var till utredningen kunde föranleda.

Stockholm den 13 april 1917.

På utskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.

Bilaga.

Till Konungen.

Sedan andra kammarens tredje tillfälliga utskott hos Eders Kungl. Maj:t anhållit om järnvägsstyrelsens yttrande över en inom nämnda kammare väckt motion, nr 324, om skrivelse till Eders Kungl. Maj:t angående beredande av tillgång till tvättstuga åt boställshavare vid statens järnvägar, och järnvägsstyrelsen på grund härav den 23 sistlidne februari anmodats att inkomma med det av utskottet sålunda begärda yttrandet, får järnvägsstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I järnvägsstyrelsens underdåniga skrivelse den 11 sistlidne november förelade järnvägsstyrelsen Eders Kungl. Maj:t en plan till ombyggnad av lägenheter om ett rum och kök till två rum och kök. Denna plan omfattar emellertid ej förändring eller utvidgning av utrymmen i källare eller uthus. Endast för den händelse att tillbyggnad av respektive boställshus erfordras eller att nya boställshus måste uppföras på grund av att förändringarna medföra inskränkningar i antalet lägenheter i husen anordnas tvättstugor i grunden för tillbyggnaden eller under det nya boställshuset, i senare fallet även i särskilt uthus.

Vidkommande banvakternas tillgång till tvättstugor får järnvägsstyrelsen framhålla att vid uppförandet av de äldre banvaktstugorna utefter statens järnvägar anordnades i regel ej några uthusutrymmen i byggnadsgrunden, utan förlades dylika i en särskild mindre uthusbyggnad, inrymmande bland annat, kostall och foderlada men ej tvättstuga. Även sedan i byggnadsgrunden börjat inredas ved- och matkällare, har styrelsen dock ej ansett sig böra anordna tvättstuga i dessa smålägenheter, som i regel blott äro avsedda för en familj. Först i och med uppförandet av den typ för banvaktstugor, som innehålla två rum och kök, kom anordnandet av tvättstugor i byggnadsgrunden till stånd. Denna typ för banvaktstuga fastställdes av styrelsen till utförande första gången år 1912 och har sedan dess använts med endast vissa smärre ändringar dels vid alla nya statsbanelinjer, dels ock, ehuru med början senare vid uppförande av nya banvaktstugor, vid statens trafikerade järnvägar. Där vid ifrågasatt ombyggnad av de äldre banvaktstugorna en mindre tillbyggnad till den gamla stugan måste ske för erhållande av två rum och kök, kommer, såsom ovan är nämnt, tvättstuga att anordnas i grunden. Då dessa typer av banvaktstugor höra till dem, som på grund av sin ålder i första hand torde bliva ifrågasatta att ombyggas och förändras, samtidigt med att vissa ändringsbehov i övre Norrland, på grund av de klimatiska förhållandena, komma att tillgodoses, kan alltså behovet av tillgång på tvättstugor för ett avsevärt antal banvakter därmed sägas relativt snart bliva tillfredsställt.

Därjämte är att märka att banvakter, boende i stugor vid stationerna, hava tillgång till därstädes i särskild uthusbyggnad anordnad tvättstuga. För övriga banvaktstugor kunna emellertid tvättstugor ej anordnas på ovan angivet sätt — i samband med en ombyggnad och för en relativt liten kostnadsökning. I sådana fall, då utrymmen ej från början härför finnas i byggnadsgrunden eller genom stugans tillbyggnad ej låta sig beredas, torde anordnandet av tvättstuga få ske

genom en tillbyggnad till befintliga uthusbyggnader. Att på detta sätt anordna tvättstugor vid *alla* banvaktstugor, förutnämnda kategorier undantagna, torde ställa sig mycket dyrbart och kan måhända ej heller vara nödvändigt, för att det av motionärerna åsyftade ändamålet skall ernås. I sina underdåniga framställningar angående nya byggnader och anläggningar för såväl 1917 som 1918 har styrelsen begärt medel för anordnande av tvättstugor för personalen vid vissa stationer, där tvättstuga saknats. I samband därmed har styrelsen även haft sin uppmärksamhet riktad på de av motionärerna påpekade olägenheterna, som förefinnas vid äldre, ute på linjen belägna banvaktstugor, som ej haft tillgång till tvättstugor, men styrelsen har ännu icke föreliggande någon detaljutredning, i vilken utsträckning dylika böra byggas och huru stora totalkostnaderna härför komma att ställa sig. En dylik utredning kan icke heller fullföras under den sittande riksdagen, och det synes för övrigt, att frågan är av den art, att den bör upptagas till prövning först sedan styrelsen erhållit erfarenhet om, huruvida det med tillgängliga medel kan visa sig möjligt genomföra planen för beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänstemannagruppen av den ordinarie statsbanepersonalen under kortare tidsrymd, än som för närvarande beräknats. Det torde nämligen under alla förhållanden komma att krävas rätt avsevärda belopp för ett fullständigt genomförande av en anordning i enlighet med motionens syfte, och det är givetvis så, att bostadsfrågan i första hand bör få sin lösning, innan det av motionärerna väckta förslaget i en eller annan form kommer till genomförande. Ett sammankopplande av dessa bägge frågor i annan mån, än som enligt ovan är avsett att ske, skulle med tämlig visshet komma att verka försenande på bostadsfrågans systematiska lösning.

Stockholm den 3 mars 1917.

Underdånigst
AXEL GRANHOLM.

Ivar Virgin.

Hjalmar Åberg.